

Amazone-illustratrices tonen veel en zeggen weinig

„Vrouw- en/in (kinderboek-) illustraties“; onder deze ingewikkelde titel organiseert de Amsterdamse stichting Amazone een tentoonstelling over het hedendaagse beeld van vrouwen en meisjes in het werk van kinderboekillustratrices. Waarheidsmedewerkster Ellen de Vries nam een kijkje en sprak achteraf met Mance Post (illustratrice), en Truusje Vrooland-Löb lid van de onafhankelijke adviesgroep, die Amazone heeft bijgestaan.

Door ELLEN DE VRIES

„Popperige meisjes of venijnige heksen“, zoals een vrouwenweekblad dezelfde tentoonstelling aankondigt, dekt de lading misschien niet helemaal, maar is als titel tien keer prikkelender. Maar, what's in a title, het gaat om een expositie, nietwaar? „Met de tentoonstelling over kinderboekillustratrices wil Stichting Amazone de aandacht vestigen op een kunstdiscipline, die vaak onderbelicht is gebleven en waarbinnen van oudsher veel vrouwen werkzaam zijn“, vermeldt het persbericht.

De nieuwsgierigheid wordt gewekt. Maar hoe het komt dat veel vrouwen van oudsher werkzaam zijn binnen deze vaak onderbelichte tak van kunst, geeft het persbericht helaas niet aan.

Die vraag wordt dus aan Truusje Vrooland-Löb (41) gesteld. Want zij is recensente van kinder- en jeugdliteratuur en als lid van een onafhankelijke adviserende werkgroep nauw betrokken geweest bij de organisatie van de tentoonstelling.

Vrooland-Löb is er niet helemaal zeker van of er meer vrouwen dan mannen in deze tak van kunst werkzaam zijn. „Dan zou ik echt moeten gaan turven“. Gezien de tentoonstellingen en thema-avonden over kinderboekillustraties, staat wel vast dat het onderwerp de laatste 15 jaar aan populariteit heeft gewonnen. Dat hangt samen met de opwaardering van de kinderliteratuur in zijn algemeenheid en met de stijgende behoefte aan beeldmateriaal in het bijzonder.

Mance Post (64), illustratrice van onder andere de „Madelief“-boeken van Guus Kuyper (ook te zien op de tentoonstelling), heeft evenmin de indruk dat illustreren uitsluitend een „vrouwbezigheid“ is. Ook mannen illustreren en illustreren. Het knelpunt van de illustraties die in de kunst niet hoog aangeslagen worden, zou misschien te maken kunnen hebben met het feit, dat de illustrator zich over het algemeen „dienend“ dient op te stellen ten aanzien van de tekst, is Posts mening. Binnen de Kunst wordt een dergelijke houding tegenwoordig duidelijk minder gewaardeerd, een standpunt dat de Amazone-tentoonstelling Bevestigd nog ontkent.

Vrouwbeelden

Een andere doelstelling van de tentoonstelling is: „Het vrouwbeeld tonen zoals dat uit het werk van hedendaagse kunstenaressen spreekt“. Daartoe zijn ongeveer 139 originele illustraties tentoongesteld van 48 verschillende illustratrices. Aan de tentoonstelling ontbreekt het werk van bijvoorbeeld Sylvia Wave en Fiep Westendorp, twee belangrijke illustratrices. Is daar een speciale reden voor? Hoe zijn de illustratrices geselecteerd?

Vrooland-Löb: „We hebben in tijdschriften, vakbladen oproepen geplaatst en illustratrices aangeschreven. Een hoog percentage vrouwen heeft gereageerd. Sylvia Wave en Fiep Westendorp zijn ook aangeschreven, maar konden niet.“

In het programmaboekje staan de bij de illustraties behorende citaten. En dat is het dan. Vul je eigen „vrouwbeeld“ maar in... Degene die vanuit het oogpunt van vrouwenstudies geïnteresseerd is in vrouwbeelden in kinderboeken verlaat emigranszins teleurgesteld het pand. Het plat afbeelden van plaatjes van vrouwen of meisjes met bijbehorend citaat, maar zonder enig verklarend commentaar levert immers geen verdere inzichten in vrouwbeeldvorming op. Vrouwbeelden krijgen haar beslag pas binnen een maatschappelijk

De omslag van „Liefdesverdriet“: Sylvia Weve's vrouwbeeld bij Karel Eykman's vertelling is inmiddels ook als briefkaart in omloop. (Uitgeverij De Harmonie-Art Unlimited-Amsterdam).

ke en/of historische context. Een illustratie is misschien geen rechtstreekse afspiegeling van de „werkelijkheid“, maar verwijst daar wel naar. In elk geval wordt duidelijk hoe auteur en illustratrice tegen vrouwen aankijken of welke ideaalbeelden zij projecteren in illustraties en teksten in relatie met maatschappelijke denkbeelden. Helaas ontbreken de verbindende, inzichtgevendende praatjes bij de „plaatjes“ van deze tentoonstelling.

Vrooland-Löb geeft toe dat de vorming van een vrouwbeeld uit het tentoongestelde werk wordt overgelaten aan de fantasie van de bezoeker, die zelf mag zoeken naar het „eigenwijze“ of „aangepaste“ meisje, „de moederkloek“, „de geëmancipieerde vrouw“, etcetera. Het destilleren van een vrouwbeeld uit het tegevoerd materiaal vergt een studie op zich en was binnen het korte tijdsbestek waarin de tentoonstelling georganiseerd moest worden niet mogelijk, verklaart Vrooland-Löb.

Feministisch corset

De vrouwbeelden zijn geordend binnen verschillende thema's, te weten Baby's (peuters en kleuters); Kinderen; Tiensers; Moeder en kind; Vrouwen; Oudere dames en Vrouwen in sprookjes- en volksverhalen. De indeling in leeftijds categorieën wordt niet uitgelegd en doet wat braaf aan, waarom bijvoorbeeld niet een thema opgenomen als „werkende moeders“, nu we het toch hebben over hedendaagse vrouwbeelden?

Vrooland-Löb legt uit: „De werkgroep heeft de deelnemers verzocht om originelen van illustraties, waarin vrouwen en meisjes voorkomen. Originelen, omdat die vaak

andere, soms mooier zijn, dan de tekeningen die uiteindelijk in een kinderboek verschijnen. Een en ander hield in, dat de illustratrice zelf heeft bepaald welke afbeeldingen van vrouwen en meisjes zij voor de expositie geschikt achtte. Ik voel aan, dat ze wel hun meest vrouwvriendelijke werk hebben ingezonden. De werkgroep wilde de illustratrices echter niet in een feministisch corset dwingen. We hadden ook als thema roldoorbrekende of feministische vrouwbeelden kunnen opnemen, maar dat was voor Amazone niet het uitgangspunt. Het accent van de tentoonstelling moest liggen op het werk van hedendaagse illustratrices. Zij moesten eens in het zonnetje gezet worden. Als je het accent op vrouwbeelden had gelegd, dan had ook een roldoorbrekende illustrator als The Tjong King met zijn „tuinbroekmoeders“ uitgenodigd moeten worden. We zijn uitgegaan van het bruto-materiaal, wat aan illustraties binnenkwam. Achteraf bleek dat de leeftijds categorieën als indelingscriterium gehanteerd kon worden. Maar dat was geen vooropgezet doel“.

Pinnige vrouw

De begeleidende tekst bij de tentoonstelling, stelt dat de illustratrice weliswaar gebonden is aan de tekst, maar toch ook de mogelijkheid heeft om in haar werk een vrouwbeeld te scheppen naar eigen wensen. Hoe groot is die ruimte?, vraag je je dan af. Het blijft een vraag. Het pikante daarbij is dat veel door vrouwen geïllustreerde teksten van mannen afkomstig zijn.

Truusje Vrooland-Löb denkt dat die speelruimte afhankelijk is van de illustratrice zelf. De een blijft dichterbij de tekst dan de ander. Voor de een is een tekening een verlichting van de tekst, voor de ander is de illustratie een eigen verhaal naast de tekst. Uiteraard is dat ook sterk afhankelijk van de samenwerking met auteur en uitgeverij.

Mance Post richt zich in haar illustraties in de eerste plaats op de tekst. „Toch heb je binnen die tekst behoorlijk veel vrijheid“, vindt ze. Op eigen initiatief maakte Post, met goedgevinden van Annie M. G. Schmidt uiteraard, van het buurgezin in „Waaidorp“ een Surinaams buurgezin. „Maar er zijn natuurlijk grenzen ten aanzien van het geschrevene. Van een kring kun je geen zonnige gestalte maken“. Post heeft wel eens een opdracht geweigerd, omdat de tekst haar niet aanstond. „Met die vrouw kon ik niets beginnen, het beeld dat geschetst werd van een traditionele, ongetrouwde, zurige, pinnige vrouw, kon ik niet tekenen“. Maar het weigeren van opdrachten is overigens een finan-

ciële luxe, die je je niet altijd kunt permitteren.

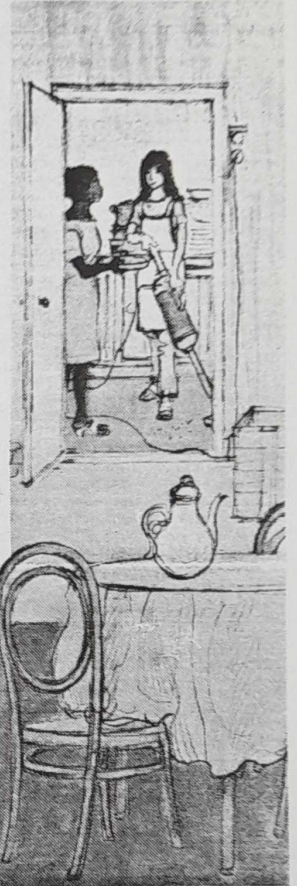
Hoe tekent Mance Post haar vrouwen en meisjes? De vrouwen en meisjes in haar nabije omgeving staan model voor de vrouwen die zij tekent in haar boeken. Zij tekent zogezegd „naar het leven“. Er is bij haar geen sprake van idealisering, zoals bijvoorbeeld in het al wat oudere werk van Rie Cramer.

Verdienste

What's in a title? Toch heel veel, zou ik zeggen. De titel geeft al aan dat de tentoonstelling zowel veelomvattend als vaag is. De tentoonstelling stipt veel punten aan: de speelruimte van de illustratrice, vrouwbeelden, een tak van kunst die van oudsher door vrouwen beoefend zou zijn, maar werkt ze vervolgens niet uit. Ook blijven veel van de opgeroepen vragen onbeantwoord: Gezien de keuze voor alleen maar illustratrices zou je je bijvoorbeeld af kunnen vragen of er sprake is van een „vrouwelijke“ stijl van tekenen. Als je spreekt over de invloed van „vrouwbeelden“ (ook summer aan-

gestipt) was het dan niet juist geweest om veel populaire mannelijke illustratoren uit te nodigen? Voor hen die sec geïnteresseerd zijn in illustraties is de tentoonstelling wellicht interessant. Het trekken van conclusies ten aanzien van „vrouwbeelden“ wordt echter beslist te veel aan de toeschouwer overgelaten. De verdienste van de tentoonstelling moet mijns inziens dus vooral gezocht worden in de aanzet tot discussie en verdere studie over dit onderwerp.

Vrouw- en/in kinderboek-illustraties van 20 augustus. Stichting Amazone, Bergel 72, 1015 AC Amsterdam. Openingstijden: tentoonstelling, dinsdag van vrijdag 10-18 uur zaterdag 12-18 uur

Mance Post/Annie M.G. Schmidt: buurvrouwen in „Waaidorp“, uit de gelijknamige Quendo-Junior editie.

Zelfkritiek tot levenshouding verheven

Voor de Franse schrijfster Violette Leduc (1907-1972) is het leven een onuitputtelijke bron van inspiratie geweest. Bijna al haar boeken hebben een autobiografisch karakter. Haar debuutroman, „L'Asphyxie“ (De Verstikking), heeft haar jeugd tot onderwerp en in haar verfilmd boek, „Thérèse et Isabelle“ beschrijft ze een zelf ervaren liefdesrelatie tussen twee kostschoolstudentes. In 1964 verschijnt het eerste deel van een autobiografische cyclus. Met dit boek, „La Batarde“ (De Bastard), oogstte Leduc, mede door de uitgebreide inleiding van Simone de Beauvoir, internationale bijval. „Zoektocht naar het onmogelijke“ (La tête en folie), het tweede deel van cyclus, is onlangs in het Nederlands vertaald.

Door RIES AGTERBERG

Zoektocht naar het verleden, begint in 1944 wanneer Leduc, na een mislukte huwelijks, als zwarthandelaarster weer terugkomt in Parijs. Maurice Sachs, een overleden vriend en bekend schrijver, had haar gestimuleerd om haar ervaringen op papier

te zetten en zo begint haar carrière als schrijfster. In Simone de Beauvoir vindt ze een vrouw die overtuigd raakt van haar kwaliteiten en haar helpt te publiceren. Leduc beschrijft in dit deel van de autobiografie haar leven als beginnend schrijfster op zoek naar erkenning en geeft een beeld van haar ontmoetingen met bekenden uit de literaire wereld van het Parijs van dat na de oorlog. Onder hen bevinden zich Simone de Beauvoir, Jean Genet, Colette Audry en Jean Cocteau.

Leduc voelt zich niet thuis in deze literaire wereld. Ze kijkt op tegen de maatschappelijke status die met name De Beauvoir en Genet reeds verworven hebben. Dat beperkt haar in de communicatie met deze coryfeeën. Ze is dolgelukkig wanneer Genet of De Beauvoir haar eens komen opzoeken, maar weet in hun aanwezigheid nauwelijks een zinnig woord uit te brengen. Hoewel haar relaties met deze figuren niet meer zijn dan die van bekenden of belangstellenden, krijgen ze door de beschrijving van Leduc een haast erotische lading. In gedachten probeert ze bijvoorbeeld De Beauvoir in haar bezit te krijgen door aandacht op te eisen en tekenen van vriendschap te zoeken. Tegelijkertijd voelt ze de noodzaak de vriendschap met De Beauvoir te verraden door haar geld te vragen als ze net een bankreke-

ning geopend heeft of bepaalde contacten met anderen te verzwaren.

Egocentrisch

Wanneer ze Genet tegenkomt, jaagt ze hem direct tegen zich in het harnas door ongeneerd alle aandacht op hem te richten en de wereld daaromheen te vergeten. Dit leidt soms tot pijnlijke situaties die Leduc uitgebreid en indringend beschrijft. Het relaas van pijnlijke situaties komt veelvuldig voor in Leduc's boek. Ze voelt zelfkritiek tot levenshouding verheven en al haar handelen en schrijven komt voort uit een enorm minderwaardigheidscomplex. Daarbij is ze zeer egocentrisch ingesteld zodat alle beschreven gebeurtenissen persoonlijk gekleurd weergegeven worden. Het is daarom vaak onmogelijk te achterhalen wat er nu werkelijk heeft plaatsgevonden.

De zelfkritische levenshouding van Leduc vinden we terug in haar stijl, waardoor haar boeken ongekend, soms geforceerd openhartig zijn. Met opzet gebruikt ze vanzijne taal, en beschrijft ze seksuele fantasieën, bijvoorbeeld over masturbatie, seks met pubers en haar relatie met een homoseksuele kunstverzameelaar. Met dit soort persoonlijke beelden weet ze echter heel goed bepaalde gemoedstoestanden uit te drukken. Als ze op een avond dronken

thuiskomt, wordt die beneveling in drie pagina's vol met associërende gedachten, zonder interpunctie weergegeven. Het zijn de persoonlijke onvervreembare angsten die bij Leduc domineren. „Ze zullen komen, ze zullen me afmaken, ze zullen met elkaar over mijn grote neus praten, ik zal glimachen, ze zullen me afmaken. Mijn verzegelde lippen op een paar blauwe lippen.“

Iedereen en alles vormt een bedreiging, zelfs de drang om te schrijven ervaart ze als verraad en prostitutie. „Ik voelde me schuldig: wat ik had geschreven diende nergens toe. Dit boek raakte in de vergetelheid nog voordat het bij de boekhandels was bezorgd.“ Leduc twijfelt aan de zin om haar leven op deze wijze te openbaren. Ze eindigt haar boek dan ook met de vraag: „Schrijven of zwijgen?“ Violette Leduc is geobsedeerd door eigen onvermogen en probeert dit telkens in woorden en beelden te vangen. De voortdurende neiging tot zelfkritiek werkt op den duur enigszins irriterend. Door haar meeslepende verteltrant en, in het bijzonder, haar originele beeldgebruik weet Leduc niettemin tot het einde te boeien.

Violette Leduc, Zoektocht naar het onmogelijke. Vert. Marie Luyten, An Decker, 1988, 464 blz. ISBN 90-5071-040-9 / 39,50.